

NOVADI ZAĻO

Savs sudrabiņš no katras zvīņas

Tā, kā bija pirms gadiem divdesmit pieciem, tagad vairs nav. Un tomēr pāvil-ostnieks, zvejnieka dēls Jānis Pētermanis turpina piekrastes zvejnieka arodu, un nu jau kopā ar viņu jūrā iet arī dēls, kuram šī nodarbe patīkot. “Savs sudrabiņš no katras zvīņas,” viņš saka. Par to, vai jaunajai paaudzei zivju dotais sudrabs makā būs pietiekams, tēvam gan ir šaubas.

Zivis, kas apmēram divus mēnešus līdz jāņiem nodrošina peļņu piekrastes zvejniekam, ir apaļie jūras grundi – tie paši, kas faktiski ir invazīva suga un par kuriem vēl tikai pirms dažiem gadiem bija bažas, ka tie iznīcinās vietējās zivju sugas. Tā kā grundi izrādījušies laba prece, zvejnieks par tiem drīzāk priecājas, nekā skumst. “Domāju, beigās viņi nemaz tik slikti nebūs, grundi daudzums nu jau ir arī noregulējies. Daba tukšumu nemīl,” stāsta J. Pētermanis, “kaut kas nāk vietā, kaut kas iet mazumā. Ir parādījušies tirgus, Liepājā grundiņus pērk, sasaldē. Citu zivju faktiski nav. Bez tiem grundiņiem pārējais paliek tādā hobiļa līmenī, izprieceš zveja.”

J. Pētermaņa zvejnieku saim-

Jānis Pētermanis atklāj, ka piekrastes zvejnieku paliek aizvien mazāk un viņu aizsardzība un atbalsts ir nepietiekami.

niecība “Kaijas” darbojas kopš 90. gadu vidus. Iešanai jūrā ir divi kuģīši: viens 11 metru garš, otrs – 8,5 metrus. Ģimenei un dažiem algotajiem darbiniekiem iztikšanu dod tas, ka nozvejotās zivis paši kūpina un pārdod. 12 gadus arī Liepājā, Pētertirgū, bija stends “Pāvilostas zivis”, bet šogad maijā uzņēmums Liepājas tirgu

atstāja – ar katru gadu zivju paliek arvien mazāk, cenas ceļas, bet pārdošanas līkne iet uz leju.

“Pašlaik ķeram buti, bet ļoti minimāli,” viņš saka, “ja plekstes vienā lomā ir 100–150 kilogramu, tas ir maz. Reizēm ir tikai 50–70 kilogrami, tas ir švaks loms. Lasim no 5. oktobra ir liegums. Mencai vispār liegums, no tās jāmūk, ja

viņu jūrā sastop,” stāsta zvejnieks.

“Kas mums ir? Trīs zivis Baltijas jūrā – bute, menca, reņģe. Bet cilvēki grib nopirkt arī lasi. Reņģes pēdējos gados piekrastē ir ļoti maz salīdzinājumā ar to, kā bija pirms desmit gadiem. Kāpēc reņģe nepienāk pie krasta, neviens nevar izskaidrot. Viss mainās. Ziemā ķeram Baltijas jūras

lasi, tas sāksies janvārī un ilgs līdz aprīlim. Taimiņš nāk tad, kad tu viņu nevari noķert – daba visu sakārtojusi. Zandartus var uz vienas rokas pirkstiem saskaitīt. Zuši parādījušies mazliet vairāk nekā pirms dažiem gadiem, tos ķeram ar āķiem un mirdiem vasarā gabalos, vismaz dabūjam tos redzēt. Bet stipri reti.” Turklāt zvejniekiem dažkārt vēl jānoskatās, kā viņu acu priekšā lomu apēd roņi. No lašiem paliek vien galvas, asakas un astes, no mencām tikai galvas, citreiz vispār nekas. “Uzklājam viņiem galdu – saliekam tīklus, tajos salien zivis, tad atnāk roņi un apēd. Mēs – pilnīgi pa tukšo. Ronis vienkārši dzīvo pie tīkliem,” stāsta J. Pētermanis. Roņus jūrā viņi redzot gandrīz katru dienu.

Laika apstākļi arī dara savu, ir reizes, kad mēnesi vai divus zvejnieki netiek jūrā. “Tagad bija it kā skaists laiks, bet austrumu vējš – bada vējš, kad zivis pazūd un nevaram nozvejot neko. Iedomājieties, ja viens zviedru kuģis, vienā reizē nobraucot gar Latvijas ūdeņiem, reisā paņem uz borta 600 tonnas zivju! Mēs, visa piekraste kopā, nevaram tik daudz nozvejot! Citur Eiropā piekrastes zvejniekus “uz rokām nēsā”, bet ne Latvijā, kur “mēs jau tā kā tādi indiāņi te esam palikuši”, skumji nosaka J. Pētermanis.

Stopsignāls negausīgam patēriņam

ANO dati liecina, ka ap 90% pasaules savvaļas zivju krājumu tiek pārzejoti vai ir sasnieguši maksimāli pieļaujamo ilgtspējīgas zvejas apjomu. Lai mēs arī nākotnē varētu ēst zivis, ļoti svarīgi ir jūrās, ezeros un ūdenstilpēs saglabāt to bioloģisko daudzveidību.

Izvejojot kādu zivju sugu, mēs nezaudējam tikai to – tā tiek izjaukts viss ekosistēmas līdzsvars, kā arī negatīvi ietekmētas daudzas citas sugas. Arī zivju audzēšana rada vides problēmas, no kurām viena ir citu ūdens dzīvnieku ieguve, lai nodrošinātu barību audzētajām zivīm, skaidro Pasaules Dabas fonds (PDF), kas izstrādājis “Zivju gidu”, lai palīdzētu saprast, kuras zivis ēst, bet no kurām labāk atteikties. Tajā sniegta informācija par lielāko daļu Latvijā nopērkamo populāro zivju sugām. Tās apzīmētas atšķirīgās krāsās pēc luksofora principa, proti, zaļā vēsta – “Ēdiet uz veselību!”, dzeltenā – “Uzmanīgi! Painteresejieties

un padomājiet!”, bet sarkanā aicina – “Nepērciet!”.

“Ievērojot šī “Zivju gida” ieteikumus, jūs piedalīsieties zivju resursu saglabāšanā un veicināsiet likumīgu un resursus saudzējošu zvejniecību, kā arī varēsiet priecāties par zivju daudzveidību kā jūrās, tā arī uz sava galda. Ļoti ceram, ka pēc dažiem gadiem arvien vairāk zivju sugu varēsīm apzīmēt ar zaļu krāsu,” pauž starptautiskā dabas aizsardzības organizācija.

PDF iniciatīvai “Lai jūra čum un mudž!” pievienojušies vairāki Lat-

vijas restorāni un to šefpavāri, arī mazumtirgotājs “Rimi”, kurš pirms vairākiem mēnešiem paziņoja, ka visās Baltijas valstīs pārtrauc iepirkt zivis no “Zivju gida” sarkanā saraksta. Piemēram, ar 1. jūniju “Rimi” pārtrauca to tropisko garneļu, pangasiju, mencu, zušu, varavīksnes foreļu un melno paltusu iegādi, kuri bija nozvejoti vai audzēti veidos, kas nenodrošina ilgtspējību un ir kaitīgi. “Rimi” ir pirmais mazumtirgotājs, kas spēris šādu soli.

Arī “Jauno pavāru kustība” ir iniciatīvas atbalstītājs. “Vairs jau

nav tie laiki, kad pavārs iet uz darbu, lai pagatavotu masu produkciju, ko pārstrādā caur vēderu. Vismaz manā gadījumā, lai es noturētu muti virs ūdens, man ir jāizdomā, kā sevi padarīt interesantāku, iespējams, sniedzot atgriezenisko saiti visai ēdināšanas kultūrai. Šajā gadījumā ēdināšanas kultūras sastāvdaļa ir arī zivis. Ja mēs nedomāsim par zivju resursu saglabāšanu, tad kurš cits par to domās?” spriež viens no “Jauno pavāru kustības” dibinātājiem, Kuldīgas novada strausu fermas

Regulārs zivju patēriņš mums ir svarīgs, lai uzturētu sevi pie labas veselības, tomēr aizvien vairāk ir jāizdomājas, kā uz šķīvja nonākušas zivis, kā tās nozvejotas un cik tālu līdz mums vestas.

“Nornieki” restorāna “Ar putniem” šefpavārs Žanis Raivo Behmanis.

Jautāts, kādas zivis Latvijas restorānu klienti visvairāk iecienījuši, viņš norāda, kas tas ir ļoti individuāli. Daļa klientu izvēlas sev zināmas zivis – lasi un foreli, arī mencu, kuru “šobrīd nevajadzētu aiztikt” (viens no sarkanā saraksta zivīm), no saldūdens zivīm pieprasīts ir Burtņieku ezera zandarts. Ž. R. Behmanis atzīst, ka agrāk arī pats nav īpaši pievērsis uzmanību zivju izcelsmei, kur un kā tās nozvejotas. Viņš vienmēr uzticējies saviem piegādātājiem, “savām tā brīža vēlmēm un aktualitātēm”.

“Jā, esam dzirdējuši par šādu iniciatīvu,” teic SIA “Tiamo grupa” pārstāvis Toms Zukulis. Viens no lielākajiem ēdināšanas un viesmīlības uzņēmumiem Latvijā nākotnē būtu ar mieru pilnībā sekot šai iniciatīvai, un viņš piebilst, ka procesu atvieglotu tas, ja PDF aicinājumu stingrāk ievērotu piegādātāji un zivju tirgotāji. “Tad arī vairāk tiktu izslēgta iespēja iepirkt apdraudēto sugu zivis un jūras veltes,” spriež T. Zukulis.

Maluzvejnieki tomēr nerimstas

“Maluzvejnieki neievēro nekādus noteikumus. Viņi uzskata, ka var darīt, ko vēlas,” saka Liepājas Reģionālās vides pārvaldes Kontroles daļas Resursu kontroles sektora galvenais inspektors Valērijs Štraubis. Cīņā ar maluzvejniekiem efektivitāti, viņaprāt, var panākt, palielinot pārbaudēm atvēlētos resursus un kontroli veicot regulāri un plānveidīgi.

Atklāto pārkāpumu skaits pa gadiem neesot vienmērīgs. Ir reizes, kad pati daba iejaucas zivju nārstošanas procesā. Paaugstinoties ūdens līmenim upēs, lašiem un taimiņiem vieglāk nokļūt līdz nārstošanas vietai, kur zivis ir lielākā drošībā. Kad ūdens līmenis ir augsts, maluzvejnieki negrib likt tīklus, jo ir liela iespējamība, ka laši aizies garām. Pie zemāka ūdens līmeņa pārkāpēji agrākos laikos pat stāvējuši upmalā ar dakšām.

Nārstošanas vietās lielāka drošība ir tāpēc, ka tās ir zināmas ne tikai valsts vides inspektoriem, bet arī sabiedriskajiem inspektoriem un Pašvaldības policijas pārstāvjiem, saka V. Štraubis. “Piemēram, Kuldīgā ir labi zināma nārstošanas vieta Ventā, kur seklāks, un tur uzraugi dežurē visu diennakti. Taču līdz šai vietai lašiem vēl jānonāk.” Tikai neliela lašu populācijas daļa –

Inspektoru uzietais nelikumīgais loms Durbes upē. Sods par nelikumīgi iegūtu vienu lasi vai taimiņu ir 143 eiro. Ja zivju ieguve notikusi aizliegtā laikā un vietā, zaudējumi jāatlīdzina pieckāršā apmērā, tātad par vienu lasi vai taimiņu – 715 eiro.

mazāk nekā 10% no paaudzes – ir spējīga izdzīvot jūrā un spēj atgriezties dzimtajos ūdeņos nārstot. Dabisko ienaidnieku tiem ir ļoti daudz. Turklāt vairs neesot tā, kā vecajos laikos, kad laši

nākuši tūkstošiem un pat bijis atļauts tos zvejot. “Maluzvejnieki zina, ka nav iespējams nosargāt visus upju posmus, un viņi to izmanto savā labā,” viņš norāda. Inspektors secinājis, ka malu-

UZZIŅAI

Zivju ieguves liegumi

■ 01.01–31.12.	lašu un taimiņu ieguves liegums iekšējos ūdeņos.
■ 01.10.–15.11.	lašu un taimiņu ieguves liegums Baltijas jūras piekrastē.
■ 01.09.–30.11.	aizliegts lomā paturēt strauta foreles.
■ 01.10.–30.11.	aizliegts lomā paturēt sīgas un repšus.

AVOTS: VVD

zvejnieku skaits nepieaug. “Vieni ķer tikai sev, citiem mērķis ir iegūto lomu pārdot un iegādāties alkoholu. Ir cilvēki, kurus mēs jau zinām, pastāvīgi pieķeram, bet viņi samaksā sodu un turpina to darīt. Viņi piekopj šo nodarbošanos arī tad, ja nevar samaksāt. Taču ir cilvēki, kuriem maluzvejniecība ir nelegāla uzņēmējdarbība. Mūsu pusē šāds rūpals neatietas uz lašiem, bet ezeru zivīm, īpaši Kuldīgas pusē. Viņi zina, kam zivis piegādāt, un tās nonāk tirgū ar viltotiem dokumentiem. Cilvēkam ir kaut kādi papīri, ka viņam ir zivju audzētava. Arī šādus gadījumus pastiprināti kontrolējam,” viņš stāsta.

V. Štraubi kopumā iepriecina jaunā paaudze, kurai daudz vairāk rūp daba. Viņi internetā iegādājas makšķerēšanas karti, tā samaksājot valstij nodokli, ievēro noteikumus un bauda dabu. Bieži esot gadījumi, kad inspektors veic pārbaudi, makšķerniekam viss ir kārtībā, bet viņš saka: “Es zivis neņemu. Noķeru, nofotografēju, parādu draugiem un laižu atpakaļ.”

No šī gada vasaras Valsts

vides dienestam talkā drīkst nākt Valsts robežsardze. Arī sadarbību ar sabiedriskajiem inspektoriem V. Štraubis vērtē kā ļoti labu. Šie cilvēki esot tik atsaucīgi, ka nesen pirms reida gadījies, ka automašīnā visiem pat nepietiek vietas. “Tehnika ir dažāda. Ir trīs, tā teikt, stacionāras laivas un divas lielas piepūšamās laivas, kuras varam iemest mašīnā un piebraukt tur, kur vajadzīgs. Ir pasūtīts kvadrīkls. Bezpilota lidaparāts, kas šobrīd ir mūsu rīcībā, ir jau morāli novecojis, jo to var izmantot tikai dienas laikā. Cerams, ka drīz būs moderns drons ar termokameru, tas varēs lidot naktī un darbosies jebkuros laika apstākļos,” saka V. Štraubis.

Sodus pieķertajiem maluzvejniekiem viņš uzskata par ļoti bargiem: “Tie nozīmē ne tikai kaitējuma atlīdzināšanu zivju resursiem, bet arī reālu sodu par rīcību, dažreiz var nonākt pat līdz mantas konfiskācijai. Tagad likumdošana ir mainījies – ja mēneša laikā nesamaksā administratīvo sodu, kļāt ir tiesu izpildītājs.”

EKSPERTI

Perspektīva nav laba

MĀRIS PLIKŠS, Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskā institūta “BIOR” vecākais pētnieks:

– No zivju resursu viedokļa jūrā nekas labāk nepaliek. Piekrastē lielākie nozvejas apjomi un zvejnieku ieņēmumi ir no reņģes un apaļā jūras grunduļa. Rīgas jūras līcī reņģes dod lielāko nozvejas apjomu un ir zvejnieku maize, bet atklātās jūras piekrastē palielinās apaļā jūras grunduļa nozveja. Protams, nozvejā ir svārstības. Pērn nozveja bija mazāka nekā iepriekšējā gadā, bet šogad, šķiet, būs palielinājusies.

Baltijas jūrā dzīvo ap 38 000 pelēko roņu, bet 2018. gadā bija 30 000. Viņi ir būtiski savairojušies. Pelēkais ronis posta lomus un zvejas rīkus pamatīgi. Ir ieviestas kompensācijas par roņu nodarījumiem – gan par sabojātajiem zvejas rīkiem, gan par

apēstajiem lomiem. Protams, tas neatrisina visas problēmas. Līča piekrastē zvejniekam burtiski ir jāsež pie murda, lai atbaidītu roni.

Lielā mērā jūra ir izzvejota. Zivju resursus iespaido arī cilvēka uzvedība un rīcība uz sauszemes. Agrāk mūsu piekrastē aļģu daudzums nebija problēma, bet tagad arī pie mums attīstās lauksaimniecība, tā ir pamatīgi intensificējusies, barības vielas nonāk jūrā un veicina aļģu attīstību. Tās patērē skābekli. Nevaru apgalvot, ka šis process tieši ietekmē zivis, taču zvejnieki sūdzas, ka tīkli apaug. Pabijuši vienu dienu jūrā, tie jau ir pilni ar jūras mēslēm. Resursus ietekmē arī klimata pārmaiņas. Parasti rudeņos bija kārtīgas vētras, tās atmīrušos mēslus izmeta krastā, notika ūdens pašattīrīšanās. Kādreiz Baltijas jūrā ūdens atjaunojās – kad to iepūta no Ziemeļjūras, ienāca ar skābekli bagātāks un sālāks ūdens. Tagad tādu spēcīgu vēja pūtīenu ir maz, tie ir reti. Ūdens dzidrība Rīgas līcī ir krietni vājāka nekā pirms gadiem 20, 30. Upju notece jūrā ir diezgan liela, Baltijas jūras ūdens kļūst saldāks, kā ezerā. Pagājušā gadsimta 20.–30. gados Latvijas zvejnieki ar stipri primitīvākiem zvejas rīkiem piekrastē nozvejoja 12–13 tūkstošus tonnu zivju gadā, tagad – tikko 3000 tonnu. Toreiz zivju bija vairāk, piesārņojuma mazāk. Tādas sugas kā raudas, plīči, plauži, ķīši jūras piekrastē bija reti, tagad – kā ezeros. Ir arī konkurence no invazīvo sugu puses. Ar to visu zvejniekiem jāreķinās un jāmeklē līdzāspastāvēšana apstākļos, kādi ir. Domāju, ka turpmākajos piecos gados nekas krasi neuzlabosies, bet turpināsies iesākušās tendences.

Jābūt kārtīgam saimniekam

MATĪSS ŽAGARS, iekšējo saldūdeņu pētnieks:

– Kas visvairāk ietekmē dabu? Tas ir cilvēks. Ja mēs dabu liekam mierā, tad ar to viss ir labi, bet brīdī, kad mūsu, cilvēku, kas arī ir daļa no dabas, rīcība un ietekme sāk dominēt pār citu sugu ietekmēm, rodas problēmas. Sākas piesārņošana, zivju pārzveja. Šur un tur pilsētezeros Latvijā redzam, ka gadiem iekšā gāzta kanalizācija vai naftas produkti, un tas ir rezultēties ar to, ka ezeri ir fiziski piesārņoti ar kaut kādiem mēsliem. Tāpat redzams, kas notiek, ja cilvēki nesamērīgi sāk zvejot zivis. Loģiski, ka zivju paliek mazāk. Tiek ietekmēta visa ūdens ekosistēma. Šobrīd daudz kas ir tieši atkarīgs no saimniekošanas.

Mums ir vien saujiņa ezeru, kurus neaiztiekam, teiksim, Teiču purva pašā viducī. Visus pārējos mēs esam ietekmējuši vairāk vai mazāk. Cilvēks ietekmē visu: es varu salaist ezerā iekšā savu mazmājiņu, varu noķert pārāk daudz līdaku – cilvēka ietekmei nav robežu! Ietekmes veidu ir ārkārtīgi daudz, un tie ir ļoti dažādi!

Sakarības ir lineāras: jo vairāk cilvēku, jo mazāk zivju. Cilvēku ietekme uz vidi un dabu lielākoties mēdz būt negatīva. Mans skats uz nākotni nav viennozīmīgi negatīvs, bet mēs nevaram šodien salīdzināt ar to, par ko bērnībā lasījām, piemēram, Jāņa Jaunsudrabiņa stāstā “Ar makšķeri”. Tas bija kaut kas cits.

Arī zivju mazuļu ielaišana nav nekāds universālais risinājums vienkārša iemesla dēļ – ezers ir kā caurs maiss, kurā mēs beram iekšā, bet pa otru galu atkal ņemam ārā.

Viss sākas ar saprašanu, kas mums ir un cik daudz tā mums ir: cik daudz ir zivju, kādā stāvoklī ir ekosistēma? Ja saimnieks savu ezeru saprot, pazīst, tad labi saimniekot ir iespējams. Tas ir tas pats, kas ar mežiem un lauksaimniecības zemēm, un jebkuru citu dabas resursu.

**Latvijas
vides
aizsardzības
fonds**

Materiāls tapis ar Latvijas Vides aizsardzības fonda finansiālu atbalstu